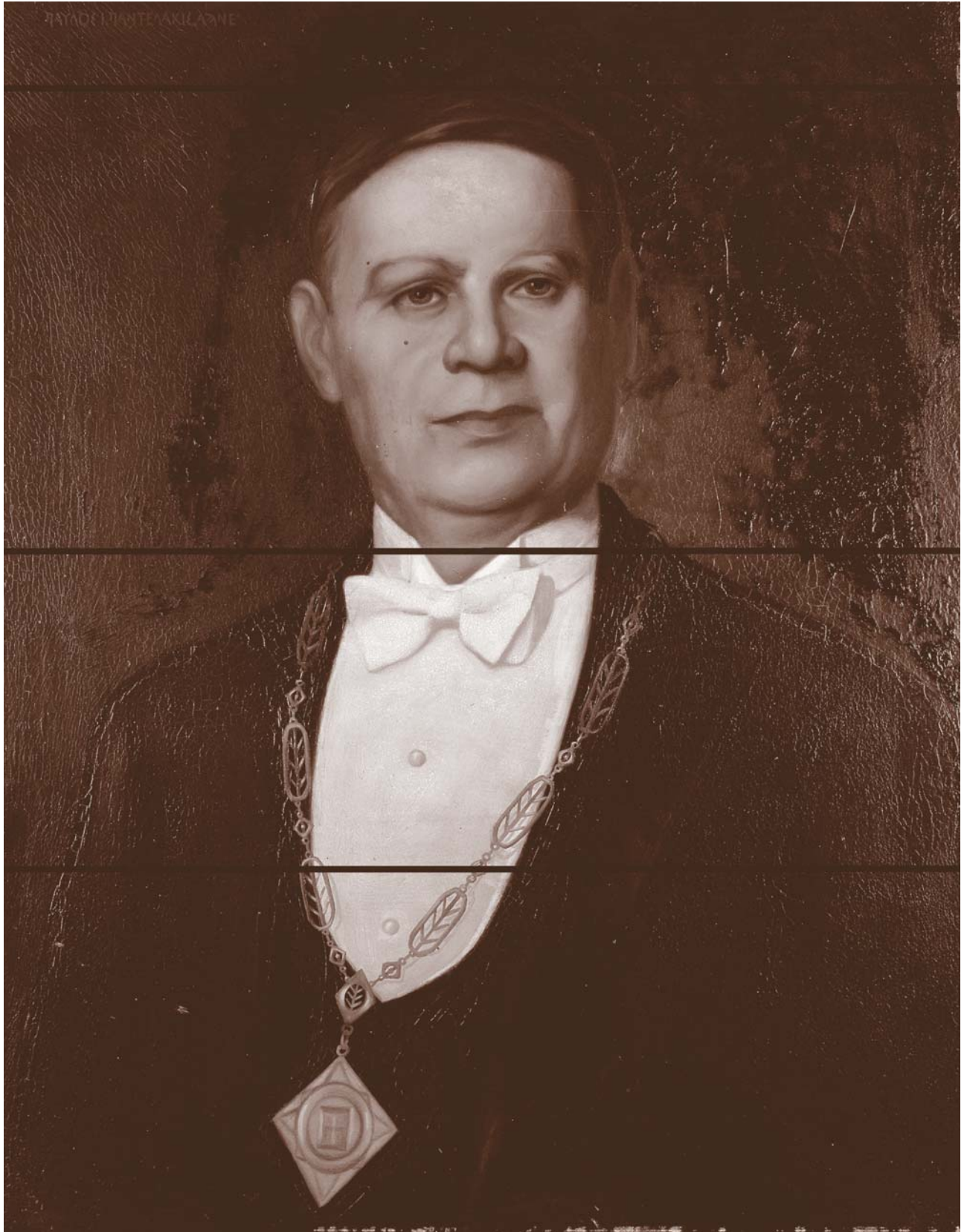

ΚΛΑΣΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Το Πανεπιστήμιο της Θεσσαλονίκης δημιουργήθηκε εκατό χρόνια μετά το Πανεπιστήμιο της Αθήνας και μια δεκαετία περίπου μετά την απελευθέρωση της περιοχής. Η απόφαση της ίδρυσής του από τον δημοτικιστή πρωθυπουργό Αλέξανδρο Παπαναστασίου συνδέθηκε με την ανάγκη να δοθεί στο έθνος μια νέα Φιλοσοφική Σχολή, όσο γινόταν διαφορετική στη νοοτροπία από εκείνην που τα χρόνια αυτά χαρακτήριζε τη Φιλοσοφική της Αθήνας. Πράγματι, η Φιλοσοφική Σχολή της Θεσσαλονίκης καθόρισε από πολύ νωρίς τις συντεταγμένες της: πιο προοδευτική και στο πνεύμα και στη γλώσσα από τη Φιλοσοφική της Αθήνας, εξελίχθηκε με το πέρασμα των χρόνων σε αληθινό προπύργιο του εκπαιδευτικού και φιλολογικού δημοτικισμού, αλλά και σε καθοριστικό παράγοντα της φυσιογνωμίας του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Η Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης άρχισε να λειτουργεί το 1926 και αριθμούσε στο ξεκίνημά της 65 φοιτητές.

Η μοναδική τότε Σχολή του Πανεπιστημίου στεγάστηκε αρχικά, το 1926, στην έπαυλη Αλλατίνι με θρανία και μαυροπίνακες κατασκευασμένα στο Παπάφειο Ορφανοτροφείο. Τον Οκτώβριο όμως του 1927, μετά από ενέργειες του τότε προέδρου του Πρυτανικού Συμβουλίου Γ. Σωτηριάδη, μεταφέρθηκε στο μέγαρο του Β' Στρατιωτικού Νοσοκομείου Θεσσαλονίκης, άλλοτε (μέχρι το 1912) οθωμανικού γυμνασίου (Ιδαδιέ), όπου ως σήμερα στεγάζονται Τμήματα της Φιλοσοφικής Σχολής. Η πρώτη συνεδρία «ἐν τῷ νέῳ ἰδρυματι τοῦ Πανεπιστημίου ἐγένετο τὴν 4ην Ὀκτωβρίου 1927 ἡμέραν Τρίτην καὶ ὥραν 4ην μ.μ.».

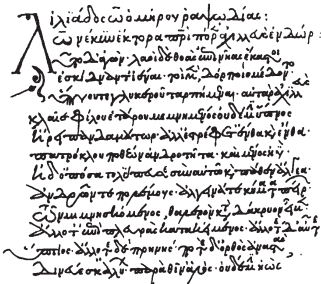
Ο σκοπός της Σχολής είναι διπλός, να καταρτίζει δηλαδή από τη μια μεριά ικανά στελέχη για τη Μέση Εκπαίδευση και από την άλλη να ετοιμάζει επιστήμονες ικανούς για έρευνα σε μια ολόκληρη σειρά από τομείς των ιστορικών, ανθρωπιστικών και κοινωνικών επιστημών, που εντάσσονται στο πλαίσιο μιας Φιλοσοφικής Σχολής. Το πρόβλημα του συνδυασμού των δύο στόχων της Σχολής φαίνεται σχεδόν άλυτο. Αυτό προκύπτει από τις συνεχείς αλλαγές στις διαρρέσεις της Σχολής. Σύμφωνα με τον ιδρυτικό της νόμο η Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης χωριζόταν σε δύο κατευθύνσεις: στο Φιλοσοφικό και το Ιστορικό - Αρχαιολογικό Τμήμα και χορηγούσε πέντε πτυχία (Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής, Κλασικής Φιλολογίας, Μεσαιωνικής και Νεωτέρας Ελληνικής Φιλολογίας, Ιστορίας, Αρχαιολογίας), σε αντίθεση με τη Φιλοσοφική Αθηνών, που χορηγούσε δύο. Βέβαια από τα πέντε πτυχία χορηγούνταν στην αρχή τα τρία: τα πτυχία της Αρχαιολογίας και της Φιλοσοφίας, ελλείψει καθηγητών, δεν χορηγούνταν στα πρώτα χρόνια. Από τον Νοέμβριο του 1935 η Σχολή χορηγούσε δύο πτυχία, το Φιλολογικό και το Ιστορικό - Αρχαιολογικό, εφαρμόζοντας το πρόγραμμα της αντίστοιχης Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών. Το 1952 καθιερώθηκε κοινή φοίτηση κατά τα τρία πρώτα χρόνια και εξειδίκευση κατά το τέταρτο σε έναν από τους κλάδους: 1) Κλασικής Φιλολογίας, 2) Μεσαιωνικής και Νέας Ελληνικής Φιλολογίας, 3) Φιλοσοφίας, 4) Ιστορίας και 5) Αρχαιολογίας. Ακολούθησε νέα διαίρεση από το τρίτο έτος σε δύο Τμήματα, το Φιλολογικό και το Ιστορικό - Αρχαιολογικό. Στο τέλος του 1963 η Σχολή διαιρέθηκε σε τέσσερα Τμήματα από το Β' έτος (Φιλοσοφίας, Κλασικών Σπουδών, Αρχαιολογίας, και Μέσων και Νέων

μες δημοτικιστικές τους αντιλήψεις, ενώ άλλα χαρακτηρίζονταν απλώς από ένα πνεύμα γλωσσικής ανεκτικότητας· η γλωσσική αυτή ελευθερία χαρακτήρισε στο εξής και τον τρόπο εργασίας της Σχολής σε όλες τις φάσεις ανάπτυξής της. Στο χρονικό διάστημα από τις αρχές περίπου της δεκαετίας του '40 μέχρι και τα τέλη σχεδόν της δεκαετίας του '60 η Σχολή συγκατέλεξε ανάμεσα στα μέλη της τρεις δασκάλους που τη σφράγισαν με την παρουσία τους, Ιδανικοί καθηγητές, με έντονη προσωπικότητα και πνευματική και επιστημονική ακτινοβολία τόσο στους φοιτητές όσο και στον επιστημονικό τους τομέα, με επιστημονικό πάθος, κύρος και ήθος, οι καθηγητές Ι. Κακριδής, Σ. Καψωμένος και Α. Τσοπανάκης καλλιέργησαν με αποστολικό ζήλο και εντυπωσιακή δεξιοτέχνη τα κλασικά γράμματα και δημιούργησαν παράδοση με αδιατάρακτη συνέχεια.

Ο Ιωάννης Κακριδής (Αθήνα 1901-1992) εκλέχτηκε υφηγητής της Κλασικής Φιλολογίας στο πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (1930), έκτακτος (1933) και στη συνέχεια τακτικός καθηγητής της Α΄ έδρας της Αρχαίας Ελληνικής Φιλολογίας. Εκτός από το Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης δίδαξε και στο Πανεπιστήμιο Αθηνών (1939-1945) καθώς και σε πανεπιστήμια του εξωτερικού. Η φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών κίνησε εναντίον του την περίφημη «Δίκη των τόνων» (1941-42) με αφορμή την τολμηρή για την εποχή πρωτοβουλία να εισαγάγει και να εφαρμόσει το μονοτονικό σύστημα. Υποστηρίχτηκε από κορυφαίους λογίους και πολιτικούς, καταδικάστηκε όμως από το Πειθαρχικό Συμβούλιο του Πανεπιστημίου σε δίμηνη απόλυση και αναγκάστηκε τελικά να παραιτηθεί από την έδρα του. Διετέλεσε κοσμήτορας της Φιλοσοφικής Σχολής και πρύτανης του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης καθώς και πρόεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου (1964-1967). Μετά τη Μεταπολίτευση συνεργάστηκε με το διάδοχο όργανο του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, το Κέντρο Εκπαιδευτικών Μελετών και Επιμορφώσεως (ΚΕΜΕ). Το επιστημονικό του έργο εκτείνεται σε πολλούς τομείς της έρευνας (υφολογία, κριτική, ερμηνεία και μετάφραση κειμένου, μυθολογία κλπ.). Μετέφρασε σε συνεργασία με τον Ν. Καζαντζάκη την *Ιλιάδα* (1955) και την *Οδύσσεια* (1965, μέρος της οποίας μόνος του μετά τον θάνατο του Καζαντζάκη). Με το επιβλητικό σε όγκο συγγραφικό του έργο σχετικά με τον Όμηρο έγινε εισηγητής της «νεοαναλύσεως», συνδυάζοντας τον Όμηρο με την «προφορική επική ποίηση» και ανασκευάζοντας τη θεωρία που αμφισβήτησε την ύπαρξη του Ομήρου. Με *Το μεταφραστικό πρόβλημα* (1936) θεμελίωσε θεωρητικά τη μεταφραστική του δραστηριότητα και συστηματοποίησε τη μεταφραστική πράξη. Έγραψε περίπου σαράντα βιβλία και διακόσια πενήντα άρθρα. Κατά την περίοδο της δικτατορίας της δεκαετίας του '60 ο Κακριδής παραιτήθηκε από την έδρα του στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου της Θεσσαλονίκης (1968).

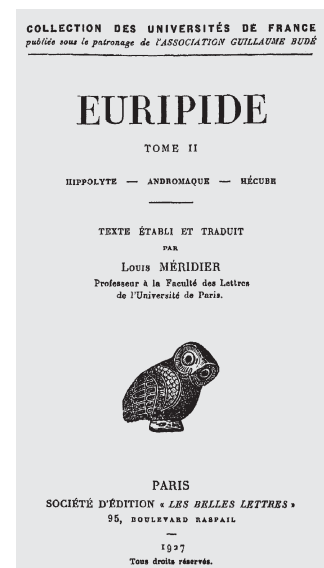
Ο Στυλιανός Καψωμένος (Χανιά 1907-Θεσσαλονίκη 1978) σπούδασε στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών. Πραγματοποίησε μεταπτυχιακές σπουδές στα Πανεπιστήμια Παβίας, Μονάχου και Βερολίνου (1932-1937) και διορίστηκε αρχικά έκτακτος (1944) και στη συνέχεια (1948) τακτικός καθηγητής της Γ΄ έδρας της Αρχαίας Ελληνικής Φιλολογίας. Υπήρξε πρύτανης του Πανεπιστημίου και δύο φορές κοσμήτορας της Φιλοσοφικής Σχολής. Συνετέλεσε αποφασιστικά στην ίδρυση της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων (1964) και διετέλεσε πρώτος πρόεδρος της (1964-1967). Εκτός από την πολύχρονη διδακτική του δραστηριότητα στα Πανεπιστήμια Θεσσαλονίκης (1944-1973) και Ιωαννίνων δίδαξε και στο Πανεπιστήμιο Κρήτης (1977-1978). Αγάπησε και μελέτησε ιδιαίτερα την αρχαία ελληνική γραμματεία και κυρίως το αρχαίο ελληνικό δράμα. Οξυδερκής κριτικός με βαθιά σοφία,

συνετή μετριοπάθεια αλλά και σχολαστικότητα, πραγματοποίησε ευφυείς και εύστοχες διορθώσεις σε αρχαία ελληνικά κείμενα που τον καθιέρωσαν ως έναν από τους εγκυρότερους κριτικούς φιλόλογους. Βαθύς γνώστης της κλασικής και της μετακλασικής ελληνικής έγραψε πολλές και σημαντικές μελέτες για την τύχη και τις τροπές της γλώσσας μας.

Ο Αγαππητός Τσοπανάκης (Σάλακος Ρόδου 1908) πραγματοποίησε μεταπτυχιακές σπουδές στη Scuola Normale της Πίζας και είναι διδάκτορας του Πανεπιστημίου της Πίζας (1932). Δίδαξε στο Βενετόκλειο Γυμνάσιο Ρόδου (1933-1936). Για την πατριωτική του δράση φυλακίστηκε και εκτοπίστηκε στην Ιταλία (1936-37). Εξελέγη υπηγητής της Γλωσσολογίας το 1944· έκτακτος το 1950 και τακτικός καθηγητής της Β΄ τακτικής έδρας της Αρχαίας Ελληνικής Φιλολογίας το 1955. Δίδαξε στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης ως το 1973· υπήρξε κοσμήτορας της Φιλοσοφικής Σχολής (1958-59) καθώς και μέλος (από την ίδρυσή του το 1960) και στη συνέχεια πρόεδρος (1970-74) του Ιδρύματος Μανόλη Τριανταφυλλίδη. Ως ομότιμος δίδαξε στο Πανεπιστήμιο Κρήτης (1978-79). Τα κύρια ερευνητικά του ενδιαφέροντα είναι η γλωσσολογία και η κλασική φιλολογία. Σημαντικό μεταφραστικό του κατόρθωμα αποτελεί η μετάφραση από τα γερμανικά του έργου του Α. Lesky *Ιστορία της Αρχαίας Ελληνικής Λογοτεχνίας* (=1985). Ακαταπόνητος, νηφάλιος και απροκατάληπτος, με βιολογική και πνευματική αλκή, ο κ. Τσοπανάκης συνεχίζει την πνευματική του προσφορά από το 1984 από την Ακαδημία Αθηνών.

Στη δεκαετία του '40 δίδαξαν τα κλασικά γράμματα και δύο καθηγητές, οι οποίοι στη συνέχεια σταδιοδρόμησαν ακαδημαϊκά στη Φιλοσοφική Σχολή Αθηνών: ο Κ. Βουρβέρης (1899-1978) και ο Ι. Σταματάκος (1896-1968). Ο Βουρβέρης δίδαξε στο Πανεπιστήμιο της Θεσσαλονίκης από το 1940 ως το 1948 και ο Σταματάκος από το 1940 ως το 1946. Πρώτος καθηγητής σε έδρα της Λατινικής Φιλολογίας στη Θεσσαλονίκη υπήρξε ο Κωνσταντίνος Γρόλλιος (Κέρκυρα 1917). Πτυχιούχος του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, σπούδασε στη συνέχεια στο Μπρίστολ, το Παρίσι και την Οξφόρδη. Είναι διδάκτορας του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και δίδαξε από το 1957 ως έκτακτος και στη συνέχεια (1961) ως τακτικός καθηγητής. Έγινε ομότιμος το 1985 και στη συνέχεια εξελέγη τακτικό μέλος της Ακαδημίας Αθηνών. Ασχολήθηκε κυρίως με τον Κικέρωνα, τον Σενέκα και τον Οράτιο.

Από τα μέσα της δεκαετίας του '60 οι φωτισμένοι δάσκαλοι της περασμένης γενιάς παρέδωσαν τη σκυτάλη στους μαθητές τους, που διαδέχθηκαν επάξια την πρεσβύτερη σοφία. Στη γενιά του '60 ανήκουν οι Β. Ατσαλος, Ν. Κονομής, Δ. Λυπουρλής, Δ. Μαρωνίτης, Α. Μέγας, Γ. Σηφάκης και Ν. Χουρμουζιάδης· στην ίδια γενιά ανήκουν και οι Χ. Θεοδωρίδης, Κ. Τσαντσάνογλου και Δ. Τσεκουράκης, οι οποίοι εξακολουθούν μέχρι σήμερα να διδάσκουν (συμπεριλαμβάνονται στην επόμενη ενότητα). Κοινός παρονομαστής των περισσότερων νέων δασκάλων των κλασικών μαθημάτων, οι προπτυχιακές σπουδές στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και οι μεταπτυχιακές σπουδές σε αγγλοσαξωνικές χώρες· το τελευταίο αυτό ήταν κάτι σπάνιο σε παλαιότερες εποχές. Ένα άλλο χαρακτηριστικό των περισσότερων αποτελεί ο διαφορετικός τρόπος προσέγγισης των κειμένων. Χωρίς να λείπουν οι εργασίες με φορμαλιστικές τάσεις και κύριο αντικείμενο τα γλωσσικά θέματα, εμφανίζονται όλο και συχνότερα εργασίες που ασχολούνται με τον αρχαίο πολιτισμό και την αρχαία ελληνική σκέψη. Η προσέγγιση των κειμένων δεν γίνεται με στεγνό, καθαρό «ανατομικό» τρόπο, αλλά ο μελετητής μοιάζει να συνδιαλέγεται με αυτά με νέους τρόπους,

αδοκίμαστους ως τώρα, και με τοποθέτηση αισθητική και λογοτεχνική απέναντι στα κείμενα· αντιμετωπίζει τα αρχαία κείμενα από την υφολογική σκοπιά, την τελευταία βαθμίδα κάθε ερμηνευτή έργων τέχνης. Καθώς η θητεία τους στο Πανεπιστήμιο συνέπεσε με τη γλωσσική μεταρρύθμιση και την καθιέρωση της δημοτικής (1976), πολλοί από τους καθηγητές ανέλαβαν να εκλαϊκεύσουν κρίσιμα ζητούμενα με πυκνές παρεμβάσεις κυρίως στον Τύπο και το ραδιόφωνο και με ειδικά δημοσιεύματα. Παράλληλα βοήθησαν στη δημιουργία ενός νέου πνεύματος αρχαιογνωσίας στη Μέση Εκπαίδευση, που προσπάθησε να καταργήσει το παραδοσιακό μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών και συνετέλεσε στην ανάπτυξη μιας φιλικής σχέσης με την αρχαία ελληνική γραμματεία. Ειδικότερα:

Ο Βασίλειος Άτσαλος (Κοκκινόγεια Δράμας 1931) είναι πτυχιούχος του Πανεπιστημίου της Θεσσαλονίκης (1953) και διδάκτορας του Πανεπιστημίου του Παρισιού (1968). Διετέλεσε καθηγητής στη Μέση Εκπαίδευση και εργάστηκε ως συντάκτης στο Κέντρο Εκδόσεως Έργων Ελλήνων Συγγραφέων της Ακαδημίας Αθηνών. Το 1973 εξελέγη επικουρικός καθηγητής στην Α΄ έδρα της Αρχαίας Ελληνικής Φιλολογίας του Πανεπιστημίου μας, το 1979 διορίστηκε μόνιμος καθηγητής σε έκτακτη αυτοτελή έδρα και το 1982 εντάχτηκε στη βαθμίδα του καθηγητή. Δίδαξε στο Πανεπιστήμιο ως το 1986 ελληνική παλαιογραφία και κωδικολογία, ιστορία και κριτική των κειμένων, καθώς και πεζά κείμενα (Ηρόδοτο, Θουκυδίδη, Λουκιανό), ποίηση (Ευριπίδη), αντίστροφο θέμα κ.ά. Οργάνωσε το Παλαιογραφικό Τμήμα του Κλασικού Σπουδαστηρίου και δίδαξε στη ΣΕΛΜΕ και σε σεμινάρια επιμόρφωσης φιλόλογων. Από το 1990 συμμετέχει σε ερευνητικό πρόγραμμα με στόχο τη μελέτη των ελληνικών χειρογράφων που οι Βούλγαροι αφήρεσαν το 1917 από τις βυζαντινές μονές του Τιμίου Προδρόμου Σερρών και της Παναγίας της Αχειροποιήτου του Παγγαίου, της επονομαζόμενης της «Κοσινίτσας» ή «Εικοσιφοινίσσης» και που σήμερα απόκειται στο ερευνητικό κέντρο Ivan Dujcen της Σόφιας. Βασικά έργα του: *La terminologie du livre-manuscrit à l' époque byzantine. Première partie: Termes designant le livre-manuscrit et l' écriture* (1971), *Η ορολογία των χειρογράφων στη βυζαντινή εποχή*. Μέρος δεύτερο (1971), *Τα χειρόγραφα της Ιεράς Μονής της Κοσινίτσας (ή Εικοσιφοινίσσης) του Παγγαίου* (1990), *Η ονομασία της ιεράς μονής της Παναγίας της Αχειροποιήτου του Παγγαίου της επονομαζόμενης της Κοσινίτζης ή Εικοσιφοινίσσης* (1996).

Ο Νικόλαος Κονομής (Μόρφου Κύπρου 1922) είναι πτυχιούχος και διδάκτορας της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών (από όπου πήρε και διδακτορικό δίπλωμα). Πραγματοποίησε μεταπτυχιακές σπουδές στην Οξφόρδη και το Cambridge. Δίδαξε ως υφηγητής των Κλασικών Γραμμάτων στο Πανεπιστήμιο του Cape Town (1958-1965). Το 1965 εξελέγη τακτικός καθηγητής της Κλασικής Φιλολογίας στο Πανεπιστήμιο των Ιωαννίνων, όπου και δίδαξε ως το 1969. Υπήρξε πρόεδρος της Φιλοσοφικής Σχολής Ιωαννίνων (1968-69). Από το 1969 ως το 1990 δίδαξε στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης ως τακτικός καθηγητής της Α΄ έδρας της Αρχαίας Ελληνικής Φιλολογίας. Διετέλεσε κοσμήτορας της Φιλοσοφικής Σχολής (1973-74) και πρύτανης του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (1978-79)· επίσης υπήρξε υπουργός Παιδείας της Κυπριακής Δημοκρατίας (1980-82). Το 1990 εξελέγη τακτικό μέλος της Ακαδημίας Αθηνών. Τα σπουδαιότερα βιβλία του: *Studies on the Orator Lycurgus* (1956), *Οι δόχμοι παρ' Αισχύλω και Σοφοκλεί* (1962), *Από την Ιστορία της Λατινικής Γλώσσας* (1977), *Αρχαϊκή Λυρική Ποίηση*, τεύχ. Α΄ (1991). Ακόμη έχει εκπονήσει δύο κριτικές εκδόσεις στη Bibliotheca Teubneriana (*Lycurgus, Oratio in Leocratem* 1970 και *Dinarchus, Orationes cum fragmentis* 1975).

